עין משפט נר מצוה

לז א ב מיי' פ"ג מהל' מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצו סעיף ג:
לח ג שם סעיף ג:
לט ד ה ו שם סעיף ח:
מ ז ח מיי' פ"ג מהל' תענית הל' ח טוש"ע א"ח סי' תקעה סעיף ז:
מא ט מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה יא סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ד:
מב י מיי' פ"ה מהל' שמטה ויובל הל' יג:

אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תענית ודורות ראשונים לא גזרו אלא רק שיהא יום תענית ולא יותר

אלו הואי התם קבעתיה בעשירי ודאי ר"י לא היה יכול להכריע כל החכמים לדעתו אלא שהרבה חכמים הסכימו לקובעו בעשירי רק הרוב הסכימו לקובעו בתשיעי וכה"ג אינו בכלל אין ב"ד רשאי וכו' דיש רשות ביד ב"ד אחר לקבוע הלכה כדברי יחיד כדאיתא בעדיות פ"א משנה ה

ראשי תיבות

א"כ — אלא אם כן
ב"ד — בית דין
י"ט — יום טוב
י"ל — יש לומר
מ"ט — מאי טעמא
ע"ז — עבודה זרה
ע"י — על ידי
ר"ה — ראש השנה

גמרא

וְרָחַץ *בְּקְרוֹנָה שֶׁל צִפּוֹרִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וּבִקֵּשׁ לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְּאָב וְלֹא הוֹדוּ לוֹ אָמַר לְפָנָיו רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא רַבִּי לֹא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הֲוָה וּדְחִינוּהוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת וְאָמַר רַבִּי הוֹאִיל וְנִדְחָה יִדָּחֶה וְלֹא הוֹדוּ חֲכָמִים קָרֵי עֲלֵיהּ °טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד (קהלת ד) וְרַבִּי הֵיכִי נָטַע נְטִיעָה בְּפוּרִים וְהָתָנֵי רַב יוֹסֵף שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב שִׂמְחָה ^א^ מְלַמֵּד שֶׁאֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד מִשְׁתֶּה מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַעֲנִית וְיוֹם טוֹב מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה אֶלָּא רַבִּי בַּר אַרְבֵּיסַר הֲוָה וְכִי נָטַע בַּחֲמֵיסַר נָטַע אִינִי וְהָא רַבִּי בִּטְבֶרְיָא הֲוָה וּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הֲוַאי אֶלָּא רַבִּי בַּר חֲמֵיסַר הֲוָה וְכִי נָטַע בְּאַרְבֵּיסַר הֲוָה וּמִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ דִּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְהָא חִזְקִיָּה קָרֵי בִּטְבֶרְיָא בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לָא לְחִזְקִיָּה מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי פְּשִׁיטָא לֵיהּ וְכִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ מִי שָׁרֵי וְהָכְתִיב בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית* אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹמֵי פּוּרַיָּא אִינּוּן דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן וְאָמַר רָבָא לֹא נִצְרְכָא ^ב^ אֶלָּא לֶאֱסוֹר אֶת שֶׁל זֶה בְּזֶה וְאֶת שֶׁל זֶה בְּזֶה הָנֵי מִילֵּי בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית אֲבָל ^ג^ מְלָאכָה יוֹם אֶחָד וְתוּ לָא אִינִי וְהָא רַב חַזְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא שָׁדֵי כִּיתָּנָא בְּפוּרַיָּא וְלַטְיֵיהּ וְלָא צְמַח כִּיתְנֵיהּ הָתָם בַּר יוֹמָא הֲוָה רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרָבָא אָמַר אֲפִי' תֵּימָא (א) בְּיוֹמֵיהּ הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית קַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ ^ד^ מְלָאכָה לָא קַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ דְּמֵעִיקָּרָא כְּתִיב שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּלְבַסּוֹף כְּתִיב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וְאִילּוּ יוֹם טוֹב לָא כְּתִיב וְאֶלָּא רַב מ"ט לַטְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא *דְּבָרִים הַמּוּתָּרִין ^ה^ וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר הֲוָה וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי לָא נָהוּג וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם נָהוּג ^ו^ וְרַבִּי נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה נָטַע כִּדְתְנַן *^ז^ עָבְרוּ (יהושע יט) אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה בְּאֵירוּסִין וּבְנִשּׂוּאִין וְתָנָא עֲלָהּ ^ח^ בִּנְיָן *בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה אֵיזֶהוּ בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה זֶה הַבּוֹנֶה בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ אֵיזוֹ הִיא נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה זֶה הַנּוֹטֵעַ *אֲבוּרְנְקֵי שֶׁל מְלָכִים גּוּפָא ^ט^ חִזְקִיָּה קָרֵי בִּטְבֶרְיָא בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לָא וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ מִלְּתָא דִּטְבֶרְיָא וְהָכְתִיב °וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים צֵר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנֶּרֶת וְקַיְימָא לַן *רַקַּת זוּ טְבֶרְיָא הַיְינוּ טַעְמָא דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ מִשּׁוּם דְּחַד גִּיסָא שׁוּרָא דְּיַמָּא הֲוַת אִי הָכִי אַמַּאי מְסַפְּקָא לֵיהּ וַדַּאי לָאו חוֹמָה הִיא דְּתַנְיָא *°אֲשֶׁר לוֹ חוֹמָה (ויקרא כה) וְלֹא שׁוּר אִיגָּר סָבִיב פְּרָט לִטְבֶרְיָא שֶׁיָּמָּה חוֹמָתָהּ לְעִנְיַן בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה לָא מְסַפְּקָא לֵיהּ כִּי קָא מְסַפְּקָא לֵיהּ לְעִנְיַן מִקְרָא מְגִילָּה מַאי פְּרָזִים וּמַאי מוּקָּפִין דִּכְתִיבִי גַּבֵּי מִקְרָא מְגִילָּה מִשּׁוּם דְּהָנֵי מִיגַּלּוּ וְהָנֵי לָא מִיגַּלּוּ וְהָא נַמִּי מִיגַּלְיָא אוֹ דִלְמָא מִשּׁוּם דְּהָנֵי מִיגַּנּוּ וְהָנֵי לָא מִיגַּנּוּ וְהָא נַמִּי מִיגַּנְיָא מִשּׁוּם הָכִי מְסַפְּקָא לֵיהּ רַב אַסִּי קָרֵי מְגִילָּה בְּהוּצַל בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לָא אִיכָּא דְּאָמַר אָמַר רַב אַסִּי הַאי הוּצַל דְּבֵית בִּנְיָמִין מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ הִיא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כִּי הֲוֵינָא טַלְיָא אֲמִינָא מִלְּתָא דְּשָׁאִילְנָא לְסָבַיָּא וְאִשְׁתַּכַּח

רש"י

בְּקְרוֹנָה שֶׁל צִפּוֹרִי. בְּיוֹם הַשּׁוּק בְּפַרְהֶסְיָא בִּשְׁעַת הִילּוּךְ קְרוֹנוֹת: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. מִתְּשְׁעָה בְּאָב: אָמַר לְפָנָיו. [לִפְנֵי] ר' אֶלְעָזָר: לֹא כָּךְ הָיָה. לֹא בִּיקֵּשׁ לַעֲקוֹר לְגַמְרֵי אֶלָּא אוֹתָהּ שָׁנָה בִּלְבַד: טוֹבִים הַשְּׁנַיִם. אִילּוּ לֹא שָׁמַעְתָּ (ב) הָיִיתִי טוֹעֶה בַּדָּבָר עַכְשָׁיו טוֹב לִי שֶׁלִּימַּדְתַּנִי הָאֱמֶת: בַּר אַרְבֵּיסַר הֲוָה. לֹא הָיְתָה (ג) מִן הַמּוּקָּפִין: וּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ. לְקַמָּן יָלְפִינַן מִקְרָא: וְכִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ. שֶׁהָיָה מִבְּנֵי חֲמֵיסַר מִי שָׁרֵי בְּאַרְבֵּיסַר בִּמְלָאכָה: לֹא נִצְרְכָא. בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית שֶׁהֲרֵי כְּבָר כְּתוּבִין בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר שֶׁאָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית אֶלָּא לֶאֱסוֹר כו': שָׁדֵי כִּיתָּנָא. זוֹרֵעַ פִּשְׁתָּן: בַּר יוֹמֵיהּ הֲוָה. שֶׁקָּרְאוּ בוֹ בְּנֵי עִירוֹ: אֲפִילּוּ תֵּימָא בַּר יוֹמֵיהּ הֲוָה גַּרְסִי' רַבִּי שֶׁנָּטַע נְטִיעָה בַּיּוֹם שֶׁקָּרְאוּ בּוֹ נָטַע וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה הַהוּא קְרָא דִּכְתִיב שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב כְּתִיב מֵעִיקָּרָא קוֹדֶם קַבָּלָה אֲבָל בִּשְׁעַת קַבָּלָה. לֹא קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶן אֶלָּא שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה לְאוֹסְרָן בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית אֲבָל י"ט לֹא קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶן: וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי לֹא נָהוּג גַּרְסִינָן. בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי לֹא נָהֲגוּ אִיסּוּר בַּדָּבָר: נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה. דְּכֵיוָן דְּפוּרִים יוֹם שִׂמְחָה הוּא. מוּתָּר לִנְטוֹעַ נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה: כִּדְתְנַן עָבְרוּ אֵלּוּ. י"ג תַּעֲנִיּוֹת שֶׁב"ד מִתְעַנִּין עַל הַגְּשָׁמִים: וְלֹא נַעֲנוּ. מִן הַשָּׁמַיִם: מְמַעֲטִין. בִּנְטִיעָה וּבְבִנְיָן: וְתָנָא (ד) נְטִיעָה נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה. בִּנְיָן הָאָמוּר כָּאן שֶׁאֲסוּרִין בִּבְנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה שֶׁנּוֹהֲגִין עַלְמָן כְּגוּזְפִין וְכַחֲבָלִים: וּנְטִיעָה. הָאֲמוּרָה כָּאן נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן אֲבוּרְנְקֵי אִילָן שֶׁצִּילּוֹ נָאֶה כְּגוֹן אִילָן שֶׁכּוֹפְפִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כְּלוּנְסוֹת וִיתֵידוֹת וְהַמְּלָכִים אוֹכְלִין תַּחְתָּיו בִּימוֹת הַחַמָּה וּמִתְעַדְּנִין בָּהּ בְּמִינֵי שְׂמָחוֹת וּבִנְיַן בֵּית חַתְנוּת לִבְנוֹ כְּשֶׁמַּשִּׂיא אִשָּׁה לִבְנוֹ הָרִאשׁוֹן הָיָה בּוֹנֶה לוֹ בַּיִת וְעוֹשֶׂה לוֹ חוּפָּה בְּתוֹכוֹ אַלְמָא אִיכָּא נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה: וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים וְגוֹ'. בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (יט) בְּנַחֲלַת נַפְתָּלִי וְקַיְימָא לָן לְקַמָּן דְּרַקַּת זוּ טְבֶרְיָא וְקָרֵי לֵיהּ עָרֵי מִבְצָר אַלְמָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה הֲוַאי: דְּחַד גִּיסָא שׁוּרָא דְּיַמָּא הֲוְיָא. אֵין לָהּ חוֹמָה מִצַּד אֶחָד אֶלָּא הַיָּם חוֹמָתָהּ וּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי חָשִׁיב הֶיקֵּף אִי לָא: חוֹמָה וְלֹא שׁוּר אִיגָּר. בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה כְּתִיב עִיר חוֹמָה וְלֹא עִיר שֶׁאֵין לָהּ חוֹמָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֶלָּא מוּקֶּפֶת בָּתִּים סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ וְחוֹמוֹת חִילּוֹנוֹת שֶׁל בָּתִּים נַעֲשׂוֹת חוֹמָה לָעִיר וְהַיְינוּ שׁוּר אִיגָּר שֶׁגַּגּוֹתֶיהָ חוֹמוֹתֶיהָ גַּג מְתַרְגְּמִינַן אִיגָּר: סָבִיב. לְגַבֵּי בָּתֵּי הַחֲצֵרִים כְּתִיב אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב מִכְּלָל דְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה מְסוּבֶּבֶת (ה) סָבִיב קָאָמַר: פְּרָט לִטְבֶרְיָא שֶׁיָּמָּהּ חוֹמָתָהּ. שֶׁהַיָּם שֶׁלָּהּ הִיא חוֹמָתָהּ מִצַּד הָאֶחָד: כִּי מְסַפְּקָא לֵיהּ לְעִנְיַן מִקְרָא מְגִילָּה. דְּלָא מְפוֹרָשׁ בָּהּ חוֹמָה אֶלָּא לְשׁוֹן פְּרָזִים וְשֶׁאֵין פְּרָזִים כְּתִיב בָּהּ וּמְסַפְּקָא לֵיהּ הַאי לְשׁוֹן פְּרָזִים אִי לְשׁוֹן גָּלוּי הוּא אוֹ לְשׁוֹן עִיר הַנּוֹחָה לִיכָּבֵשׁ: כַּד הֲוֵינָא טַלְיָא. כְּשֶׁהָיִיתִי נַעַר: וְאִשְׁתַּכַּח

תוספות

וְרָחַץ בִּקְרוֹנָה שֶׁל צִפּוֹרִי. לַאו דַּוְקָא בִּקְרוֹנָה אֶלָּא כְּלוֹמַר בְּפַרְהֶסְיָא וְאִם תֹּאמַר מַאי אִירְיָא לִרְחוֹץ אֲפִי' לֶאֱכוֹל נַמִּי מוּתָּר כִּדְתַנְיָא בר"ה (דף יח:) אֵין גְּזֵרָה וְאֵין שָׁלוֹם רָצוּ מִתְעַנִּין לֹא רָצוּ אֵין מִתְעַנִּין וְי"ל דְּכֵיוָן דְּקִבְּלוּהוּ כְּבָר אֲבוֹתֵינוּ עַל עַצְמָם מִסְתָּמָא גַּם הֵם קִבְּלוּהוּ:

וּבִקֵּשׁ לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְּאָב וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. קָשֶׁה הֵיכִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּהַאי תַּנָּא [דְּרַבִּי] הָיָה רוֹצֶה לַעֲקוֹר ט' בְּאָב לְגַמְרֵי וְהָא אַמְרִינַן (תענית דף ל:) כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בְּאָב אֵינוֹ רוֹאֶה בְּנֶחָמָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם וְעוֹד דְּהָא אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵירוֹ אא"כ גָּדוֹל הֵימֶנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא רָצָה לְעוֹקְרוֹ *אֶלָּא מֵחוּמְרָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִשְּׁאָר תַּעֲנִיּוֹת אִי נַמִּי יֵשׁ לוֹמַר דְּרָצָה לְעָקְרוֹ מִתְּשִׁיעִי וְלִקְבְּעוֹ בַּעֲשִׂירִי כִּדְאָמַר ר' יוֹחָנָן (שם כט:) *אִילּוּ הֲוַאי הָתָם קְבַעְתִּיהּ בַּעֲשִׂירִי:

שֶׁאֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד. הֵבִיא רַשִׁ"י וְכִי מִי נָתַן כַּח לִימֵי מְגִלַּת אֶסְתֵּר לִדְחוֹת אֲבֵילוּת *אִי אִיתָא דְּבְהֶסְפֵּד נֶאֱסַר מִשּׁוּם דִּכְתִיב יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וְהָא חָזֵינַן דְּכוּלֵּי עָלְמָא נָהֲגוּ בּוֹ הֶיתֵּר אֶלָּא וַדַּאי לָא הֲוֵי אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם דְּלָא הֲוֵי יוֹם צָרָה אֶלָּא יוֹם שִׂמְחָה: וְהָא רַבִּי בִּטְבֶרְיָא הֲוָה. נִרְאֶה שֶׁהָיָה (ו) בִּימֵי אַנְטוֹנִינוּס כְּשֶׁהָיוּ יַחַד כִּדְאָמַר בְּמַס' ע"ז (דף י.) שֶׁרָצָה לְשַׁחְרֵר בְּנֵי טְבֶרְיָא מִמַּס לְפִי שֶׁהָיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּקָאָמַר לֵיעָבֵיד טְבֶרְיָא קוֹלוֹנְיָא:

דְּבָרִים הַמּוּתָּרִים וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר. קָשֶׁה דְּהָא רַבִּי הִתִּיר בֵּית שְׁאָן ע"י ר' מֵאִיר שֶׁאָכַל שָׁם עָלֶה שֶׁל יָרָק בְּחוּלִּין (דף ו:) וְי"ל דְּהָתָם לֹא נָהֲגוּ אִיסּוּר אֶלָּא בְּטָעוּת וְהָכָא מַיְירֵי בְּדָבָר שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ אִיסּוּרָא בְּמִתְכַּוֵּין*:

מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן. פי' שֶׁל שִׂמְחָה דּוּמְיָא דְּבִנְיָן וּנְטִיעָה דִּבְסָמוּךְ (ז) אֲבָל שְׁאָר בִּנְיָנִים שָׁרוּ וְאֵין לְךָ מַשָּׂא וּמַתָּן גָּדוֹל מִזֶּה*): מְמַעֲטִין רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ שָׂשִׂים כׇּל ^י^ וַחֲמִירֵי מִתְּשְׁעָה בְּאָב שֶׁמַּחְרְסִין בּוֹ אֲבָל אֵין לִפְרֹשׁ מְמַעֲטִין אֲבָל קוֹנִים קְצָת דְּאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ הַשִּׁיעוּר מַה הוּא קוֹרֵא מְמַעֵט שֶׁטּוֹבָה:

*) [ועי' תוס' יבמות מג. ד"ה מליסא]

תורה אור

קהלת ד — יהושע יט — ויקרא כה

מסורת הש"ס

[פירוש מים טבעין וקרוס. ערוך ערך קרונה] — תענית יח: — [פסחים נ: נדרים פא:] — תענית יט. — שם יד: — [גי' הערוך אבורנקי] — [לקמן ו.] — ערכין לב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפילו תימא ביומיה הוה הספד: (ב) רש"י ד"ה טובים וכו' שמעתי ממך הייתי: (ג) ד"ה בר ארביסר הוה לא היתה עיר מן: (ד) ד"ה ותנא עלה בנין בנין של שמחה נטיעה וכו' והד"א עם ד"ה ונטיעה כו' של שמחה הס"ד: (ה) ד"ה סביב וכו' מסובבת חומה סביב: (ו) תוס' ד"ה וכו' שהיה בטבריא בימי: (ז) ד"ה ממעטין וכו' ונטיעה דבסמוך דבשל שמחה דוקא אסור אבל שאר בנינים:

רבינו חננאל

פירושה תגיגה כ"ז תגיגה מאחרין כלומר כל ימי החג מאחרין מיום לחבירו אבל אם שלמו ימי החג לא דתנן מי שלא חג (גרסינן) ביו"ט הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל כולו עד יו"ט אחרון של חג עבר הרגל כו'. רב אשי אמר הכי קאמר אפי' עצרת דתגיגתה חד יומא הוא אי איקלעי בשבת מאחרין תגיגה למחר כדתנן ומודין שאם חל להיות בשבת שיום טבוח לאחר השבת וזו המשנה אחרים היא שאומרים אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים ואין הלכה כמותם: רבי נטע נטיעה בפורים אוקימנא דר' יהודה פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע היא ודבי בר חמיסר הוא וכי נטע בארביסר נטע כו'. ואסיקנא אפי' תימא ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו וכי אסירי הספד ותעניות כולי עלמא כדכתיב במגילת תענית ארביסר וחמיסר פוריא אינון דלא למיספד ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה פי' לאסור לבן כרך בי"ד בהספד ותענית ולבן כפר בט"ו אלו ואלו אסורין בהספד ותענית בב' ימים הללו. אבל מלאכה אינו אסור אלא מי שנהגו בני אותו מקום איסור על עצמם כדתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור למלאכה [אי אתה רשאי להתירן בפניהם] ורב דלטייה להדוא גברא ולא צמח כיתניה מקום שלא נהגו לעשות מלאכה בפורים הוה. איבעית אימא רבי נטיעה של שמחה נטע דתנן עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן כו' ותנא בנין של שמחה נטיעה של שמחה מכלל שאע"פ שאסור לעשות מלאכה נטיעה של שמחה מותרת לו *) דהא מן התעניות הראשונות שנינו עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין ג' תעניות אוכלין ושותין מבע"י ואסורין במלאכה כו' ללמדך שאע"פ שאסורים במלאכה מן התעניות הראשונות בנין של שמחה ונטיעה של שמחה מותרין היו **) לפיכך בא עתה לאסור אפי' אלו שהיו בהן מותרין עד עתה ומפני שהן של שמחה וכן בפורים אע"פ שאסורים במלאכה בנטיעה של שמחה מותרין הן לפיכך אמרנו דר' נטיעה של שמחה נטע. רבי רחץ בקרונה של ציפורי בי"ז בתמוז וביקש לעקור ט' באב שחל להיות בשבת ודחוהו לאחר שבת אמר הואיל ונדחה ידחה ולא הודו לו חכמים: גופא חזקיה קרא מגילה בטבריא בי"ד

*) נראה דצ"ל דהנה בתעניות הראשונות וכו'. **) דברי רבינו אלו צריכין באור לכאורה דהיאך אפשר דבתעניות לבור שאסור במלאכה יהי' מותר בנין של שמחה וצ"ע ועי' בחדושי הרמב"ן.

ואישתכח כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא רקת זו ציפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידליא כרקתא דנהרא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כנרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי אמר רבא מי איכא למאן דאמר רקת לאו טבריא היא והא כי שכיב איניש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי *שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק *כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה אלא אמר (*רבה) חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת *שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון רבי ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל (*רבא) אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירא קטרון זו ציפורי ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור וקטרון ציפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון הואי דכתיב (שופטים א) °זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר (שם ה) °זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר (דברים לג) [°עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני (א) אמר לו (שם) °שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי סלקא דעתך קטרון זו ציפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי *חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל וכ"ת דלא נפישא דידיה כדאחוה *והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל והויא כמבי כובי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי אפ"ה שדות וכרמים עדיפא ליה דיקא נמי דכתיב (שופטים ה) °ונפתלי על מרומי שדה ש"מ אמר רבי אבהו (צפניה ב) °ועקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל *שיר אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (זכריה ט) °והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שניו ונשאר גם הוא לאלהינו והסירותי דמיו מפיו זה בית (ב) במיא שלהן ושקוציו מבין שניו זה בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום (שם) °והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו *תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים *אמר רבי יצחק לשם זו פמיים עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר (יחזקאל כו) °אמלאה החרבה *אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (בראשית כה) °ולאום מלאום יאמץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב (ישעיה כו) °יוחן רשע בל למד צדק אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו אמר לו רשע הוא אמר לו בל למד צדק אמר לו (שם) °בארץ נכוחות יעול אמר לו אם כן בל יראה גאות ה' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהלים קמ) °אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו זממו אל תפק זו גרממיא

רש"י

ואישתכח כוותי גרסי': רקתא דנהרא. שפת הנהר גבוה מן הנהר אף ציפורי יושבת בראש ההר: כי שכיב איניש הכא. כשמת אדם גדול בבבל: ספדי ליה התם. בטבריא: ששך. בבל בחילוף א"ת ב"ש: ושם לו ברקת. יצא לו שם בטבריא: וכי מסקי ארון. של מת מבבל לקוברו בטבריא: אמרו הכי. הספדנין קורין בשווקים בלשון הזה שיצאו לקראת המת: אוהבי שרידים. אוהבי ישראל: יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עמק. מתי בבל העמוקה: ר' זירא עלה מבבל לארץ ישראל ומת שם בטבריא: [ארץ צבי. ארץ] ישראל: גידלה שעשועיה. של שנער: בטיבורה. באמצעיתה: לא הוריש את יושבי קטרון. שבאה לחלקו ועבר על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והניחן לגור שם ביניהם ולהעלות להם מס: על מדותיו. על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאינו חפץ בה: כולן צריכין לך. כל אחיך יהו צריכין לך: על ידי חלזון. חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים: עמים הר יקראו. מכל השבטים יתקבצו לארצך לקנות שפוני טמוני חול: שפוני זה חלזון. שהוא דבר חשוב ספון חשוב בלשון ברייתא: טרית. דג שקורין טוניכ"א: זכוכית לבנה. היוצא מן החול כדאמר ביציאות השבת (שבת טו:) וחול של זבולון חשוב משאר חולות וראוי לזכוכית לבנה: מי מודיעני. על זאת לתת לי דמים: כל המוצא חלזון ונוטלו בלא דמים אינו מצליח: שם יזבחו זבחי צדק. כאשר אסור גזל בעולה כך לא יגזלו ממך כלום שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול ולא יועיל כלום: זבת חלב ודבש. העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל: ששה עשר מיל. ד' פרסאות: לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל. בכל מקום שהוא שם ואם באת לצרפו יחד הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני שם מקום: אקרא. מקום מעבר הנהר ובלע"ז פורט"ו: עדיפי ליה. חביבי ליה: יתד תקועה. לרעה: אחידת מגדל שיר. כבושת מגדל שיר: והסירותי דמיו מפיו וגו'. גבי צור כתיב שהוא ראש לאדום: גליא (ג) במיא. ראשי ע"ז הם לאדום: כיבוסי. היא ירושלים: והיה אדום לאלופי יהודה. ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים: לשם. עיר שכיבשו בני דן: זו פמיים. שמשם ירדן יוצא כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמיים (בכורות דף נה.): מטרופולין. לשון יון אימא של מלכות מטר"א אם פולין לשון שררה כדאמר מר עד שבאו דיופלי מהעיר שני שרים (תענית דף יח:): דמרבי. שמגדלין שם בני מלכים: אמלאה החרבה. רישא דקרא יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה עכשיו אתמלא מחורבנה: (ד) רשע. זה עשו: בארץ נכוחות יעול. את ירושלים יחריב: אמר יצחק להקב"ה יוחן רשע זה עשו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע הוא: אמר. יצחק בל למד צדק כלומר אין אדם יכול ללמד עליו צדק: אמר לו. הקב"ה: בארץ נכוחות יעול. כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל: אמר יצחק. אם כן בל יראה גאות ה': זממו אל תפק. אל תוציאנו מנחיריו זמם כמין טבעת ברזל *שנותנין בחוטמה של אנקה ומושכת בו ומתוך חוזקה אינה משתמרת כי אם בו: גרממיא.

תוספות

שטובה ראייתה. שהיו שם גנות ופרדסים:

דכל הנוטל (פרוטה) ממך בלא דמים אין מועיל. דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני בזבח:

טראטריות (ה) וקרקסיאות. י"מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאכי לשון חרפה וקרקסיאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה אלא ודאי לשמחה יהא במהרה בימינו ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים:

רבינו חננאל

בי"ד ובט"ו משום דמספקא ליה ומקשינן והא טבריא ודאי מערי מבצר הוא דכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקי"ל דרקת זו טבריא אלא משום שימה חומתה כו'. טליא פי' נערים. דמדליא כרקתא דנהרא פי' גבוהה כשפת הנהר:

ראשי תיבות

אפ"ה אפילו הכי
גרסי' גרסינן
כ"ת כי תימא
ע"ז עבודה זרה
ע"י על ידי
קב"ה קדוש ברוך הוא
רבש"ע רבונו של עולם
ש"מ שמע מינה

מסורת הש"ס

מו"ק כה: | [נ"ל רבא] | [ברכות נז. עירובין יט. חגיגה כו. סנהדרין לז.] | [נ"ל רבה] | כתובות קיא: | [כתובות קיא: ע"ש] | [בערוך ערך תאטר האריך בפירושו דהנהו שתי תיבות] | פסחים מב: | [בכורות נה.]

[עיין פרש"י ובערוך ערך שרד פי' אוהבי תלמידי חכמים יושבי בבית המדרש של טבריא ופי' הערוך מבואר על פי מה דאמר הש"ס בחולין קלג. אין שריד אלא ת"ח שנאמר ובשרידים אשר ה' קורא]

[נ"ל צור כך הגי' בע"י ובערוך ערך אחד גרים שר פי' מגדל ששורים בו לפנים שדים פ"א מגדל שהוא מוחזק בשד]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי מודיעני על זאת אמר לו וכו' שכל הנוטל: (ב) שם דמיו מפיו זה בית כריא שלהן: (ג) רש"י ד"ה גליא וכריא ראשי: (ד) ד"ה אמלאה וכו' מחורבנה הס"ד ואח"כ מ"ה יוחן רשע: (ה) תוד"ה טרטריאות י"מ בתי כצ"ל ותי' וקרקסיאות נמחק וכו' מקומות מטונפות יטלוס ללמוד וכו' וטרטריות וקרקסיאות דהכא רוצה לומר בתים נ"ב עיין בשבת דף קנ. ופ"ק דע"ז דף יח ע"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה זממו כו'. שנותנים בחוטמה של אנקה. שבת דף נא ע"ב:

גרממיא של אדום שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממיא של אדום ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו ומיטרדי לאוקמי מלכא ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן לא יגעתי ומצאתי אל תאמן יגעתי ומצאתי תאמן הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא ואמר רבי יצחק *אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנא' °אל תתחר במרעים (תהלים לז) ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין שנא' °יחילו (שם י) דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם איני והאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא' °עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו (משלי כח) בם ותניא ר'* דוסתאי בר מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (א) ואם לחשך אדם לומר אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר °אל (שם כג) יקנא לבך בחטאים וגו' לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא *מאי דכתיב °למה תביט בוגדים תחריש בבלע (חבקוק א) רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני: אמר עולא איטליא של יון זה כרך גדול של רומי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע"פ שאינו נולד בה נוטל פרס מבית המלך והנולד בה אע"פ שאינו דר בה נוטל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני יש בו *)וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מחיצה של ברזל וצדו אחד חולסית ומצולה:

מתני' אקראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני *אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים:

גמ' הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין מני מתני' לא תנא קמא ולא ר' אליעזר ברבי יוסי ולא רשב"ג דתניא *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני *שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה ר"א ברבי יוסי אומר אין קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון רשב"ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני בשכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה ר"ש בן גמליאל היינו תנא קמא אמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו דתנא קמא סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון ורבן שמעון בן גמליאל סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני מני אי תנא קמא קשיא מתנות אי רבי אליעזר ברבי יוסי קשיא נמי מקרא מגילה אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות לעולם ת"ק ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים *דהא בהא תליא ואב"א לעולם רשב"ג היא ומתני' חסורי מיחסרא והכי קתני גאין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ואילו סדר פרשיות לא מיירי אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו בכל שנה ושנה רבי אליעזר ברבי יוסי סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט ורשב"ג סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא *דאין מעבירין על המצות אלא רשב"ג מ"ט אמר רבי טבי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מסמך גאולה לגאולה עדיף רבי אלעזר אמר טעמא דר' שמעון ב"ג מהכא דכתיב לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית ואיצטריך למיכתב

השנית

*) [ועי' תוס' מנחות סד: ד"ה אב"א ותוס' יומא לג. ד"ה אין ותוס' זבחים נח. ד"ה אשר]

רש"י

גרממיא. בס מלכות והיא מאדום: מרזבני. דוכסים: יגעתי. בתורה: לאוקמי גירסא. שלא תשתכח ממנו: סייעתא דשמיא. ויש יגע ואינו מוצא: יחילו. יצליחו ודומה לו על כן לא יחיל טובו (איוב כ): מרום משפטיך מנגדו. מסולקין הם ממנו: יפיח בהם. בנפיחה בעלמא הן נופלים: מי שלבו נוקפו. הירא מן העבירות שבידו אומר כן: אל תתחר. אינו לשון גירוי אלא שלא תאחוז במעשיו כמו ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה יב) כלומר שאינו רץ כמותו: ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום. על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו מדכתיב בסיפא כי אם ביראת ה' כל היום: איטליא של יון. כרך גדול שנגדל בשביל עון מנשה שבשעה שהכניס צלם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה בים *וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה לשם איטליא של יון מאיי הליבה (יחזקאל כז) מתרגמינן מגוות איטליא: שווקים. חולות: פרס. מזון: חלונות שמעלים מהן עשן חוץ לחומה. שהן גבוהים מן החומה ואין מעשנין את החומה והוו חשיבות: חולסית. מקום אבנים דקות: **מתני'** אלא מקרא מגילה. כלומר שאם עשאו בראשון לא יצא: **גמ'** סדר פרשיות. פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש דתנן במתניתין דבני העיר *דנוהגין באדר: זה וזה שוין. שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני: שאסורין בזה ובזה. ביום ארבעה עשר וחמשה עשר שבשניהן: ואמר רב פפא גרסינן: ורבן שמעון בן גמליאל כו'. דהא כל מצות קאמר: מתניתין הכי קתני. ולא איירי בסדר פרשיות כלל: אין מעבירין כו'. משבא לידי אקדים לעשות דהכי תניא במכילתא ושמרתם את המצות אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה: גאולה לגאולה. פורים לפסח: השנית. בחודש השני:

לבסוף

תורה אור

תוספות

הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין. שאם קראו הארבע פרשיות באדר הראשון שעדיין לא היו יודעין שצריכין לעבר ובתר הכי עברו השנה אין צריך לקרותם באדר השני: **ורבי אליעזר** ברבי יוסי סבר אף מקרא מגילה [לכתחלה בראשון. ונראה] דדייק מדקתני מכלל יתירא שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון [דמשמע] לכתחילה ויש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר ובחמשה עשר של אדר הראשון וריהטא דמתניתין נמי משמע כן מדקאמר אלא מקרא מגילה (ג) בלבד ומתנות עניים מכלל דלענין משתה ושמחה זה וזה שוין ולא נהירא דהא אמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין מכלל דשמחה ומשתה ליכא דע"כ לא תליא הא בהא דאי תליא הא בהא לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו וממילא נאסר בהספד דהא הימים האמורים במגילת תענית האסורים בהספד אין בהן משתה ושמחה וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון:

מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות. מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נח. וסם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע בריש' ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע בריש' והכא אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך לאסור בדיעבד אי נמי נראה התם דמטעם דאין מעבירין לא חזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד*):

נאמרה

רבינו חננאל

מתני' קרא את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה כו' הא לענין פרשיות זה וזה שוין פי' פרשיות כדתנן בר"ח אדר קורין בפרשת שקלים. בשניה זכור. בשלישית פרה אדומה. ברביעית החדש הזה. בחמישי חוזרין לכסדרן ואוקימנא דבסדר פרשיות זה וזה שוין. אם קראו אותם באדר הראשון יצאו ואין צריכין לחזור ולקרות אותם באדר השני. מני מתניתין לא ת"ק ולא ר' אליעזר בר' יוסי ולא רשב"ג דתניא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה כו'. ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו תנא קמא סבר פרשיות לכתחלה בשני ואי עביד בראשון תוב לא עבדי בשני לבר ממקרא מגילה דאע"ג [דקרו] בראשון קרו נמי בשני. ר' אליעזר בר' יוסי סבר אפי' מקרא מגילה לכתחלה בראשון ור"ש ב"ג סבר סדר פרשיות לכתחלה נמי בשני. ואע"ג דקרו בראשון קרו נמי בשני. מני מתני' אי ת"ק הא קתני חוץ ממקרא מגילה בלבד ומשנתנו שנינו אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים. הלכך קשיא ומתנות לאביונים אי ר' אליעזר בר' יוסי קשיא נמי מקרא מגילה. דהא בהדיא תני דלא מקרא מגילה ולא מתנות לאביונים אין נוהגין בשני ומתני' קתני דזה וזה נוהגים בשני. אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות דדייקינן ממתני' הא לענין פרשיות אדר הראשון והשני שוין ורשב"ג סבר אין נוהגין אלא בשני ופרקינן לעולם מתניתין ת"ק היא ותנא בברייתא מקרא מגילה והוא הדין למתנות לאביונים דמתנות אביונים בקריאת המגילה הם תלויים. עת שקורין המגילה נותנין לעניים המתנות מפני שעיני העניים נשואות למקרא מגילה איבעית אימא לעולם מתני' רשב"ג והכי קתני אין בין י"ד דאדר הראשון ויום י"ד דאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים. הא לענין הספד ותענית יום י"ד של אדר הראשון ויום י"ד דאדר השני זה וזה שוין. ואילו בסדר פרשיות תנא דדין לא קתני מדי ואסיקנא משום דרבי יוחנן הלכה כרשב"ג דאמר כל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ובין סדר הפרשיות ובין מקרא מגילה אין נוהגין אלא באדר השני בלבד. וא"ר יוחנן דייק רשב"ג בדכתיב בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אפילו במעוברת אדר הסמוך לניסן ואקשינן והא אין מעבירין על המצות ופרקינן מסמך גאולה אסתר לגאולה מצרים עדיפא ר' אלעזר (בר' יוסי) אומר טעמא דרשב"ג לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית מדכתיב השנית

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' מגילה הל' יב סמג עשין מד"ס ד טור א"ח סימן תרפח:

מד ב ג מיי' פ"ב מהל' מגילה הל' יג סמג שם טור שו"ע א"ח סי' תרצז:

מסורת הש"ס

[ס"א ונעלה עליו שרטון גדול] ברכות ז: ע"ש

[דף כט.] ברכות ז: ע"ש מסכת ד"א רבה פ"ב ע"ש]

ברכות ז: ב"מ עא.

*) [נ"א וכל אחד ואחד חמש מאות חלונות וכו'] שקלים כ:

[תוספ' פ"א]

[ר"ה יט:]

[שבת קלה: וש"נ]

[יומא לג. וש"נ]

ראשי תיבות

אב"א — איבעית אימא
ב"ג — בן גמליאל
מ"ט — מאי טעמא
מתני' — מתניתין
ע"כ — על כרחך
ר"א — רבי אליעזר
ר"ש — רבי שמעון
רשב"ג — רבן שמעון בן גמליאל
שנא' — שנאמר
ת"ק — תנא קמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והכתיב אל תתחר וגו' בעושי עולה אמור לו מי שלבו: (ג) תוס' ד"ה ור' אליעזר וכו' אלא מקרא מגילה ומתנות עניים כצ"ל ותיבת בלבד נמחק:

השנית ואיצטריך למיכתב בכל שנה ושנה דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין קא משמע לן השנית ואי אשמועינן השנית הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני קמ"ל בכל שנה ושנה ורבי אליעזר בר' יוסי האי השנית מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה דאמר רב שמואל בר יהודה בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס *רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכולהי סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה °הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה °כתב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה כתנאי כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע ר' אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה נאמרה לקרות *ולא נאמרה ליכתוב מיתיבי *רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים ר' יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת ר' שמעון אומר קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אבל רות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים הוא דאמר כר' יהושע תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר °וידבר שלשת אלפים משל ואומר °אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב תא שמע אל תוסף על דבריו תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויאמר המן בלבו ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ר"מ אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ובבזה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר קימו וקבלו *קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא *לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דרבי אליעזר סברא הוא דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא *כר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא דאמר *בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (א) רבינא *היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רבי יוסף אמר מהכא °וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו ^גשתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים ^דשתי מתנות לשני בני אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קיימת

תורה אור: משלי כב | שמות יז | מלכים א ד | משלי ל | אסתר ו | שם ג | שם | שם ט

רש"י

לבסוף קבעוה כו'. וזהו השנית: שלחה להם. בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה: קבעוני. ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: קנאה את מעוררת עלינו. שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: כבר אני כתובה. ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו. הא דאמרינן לקמן: בכוליה סדר מועד. שהוזכרה שם זוג זה של ארבע חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכניסין רבי יונתן: שלישים. בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר שנשלשתו אי אתה רשאי לרבעו: זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד: אינה מטמאה את הידים. כשאר ספרים דאמר ביציאות השבת (דף יד.) שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה * ומחלוקת בית שמאי וב"ה היא: הוא דאמר כרבי יהושע. דאמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה: והלא כבר נאמר וידבר כו'. וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה: אל תוסף על דבריו. מקרא הוא בספר משלי: דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב. ולעולם מה שכתב משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקב"ה: תא שמע אל תוסף על דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה ברוח הקודש נאמרו: ויאמר המן בלבו. מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי. מי גלה לו רוח הקודש שרה עליו: ובבזה לא שלחו את ידם. היאך ידעו מה עשו הרחוקים: מפיש ואמר טובא. יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: נדמתה לו כאומתו. והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי חייא בר אבא. לקמן בפירקין: פריסתקי שדור. שלוחים שלחו להם למרדכי ולאסתר שלא נגעו בביזה שלא ירע למלך: לא יעברו. מנא ידע את העתיד: מנות. מיני מעדנים: שתי מנות לאדם אחד. דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע: עגלא תלתא. שליש לבטן:

ה"ג

תוספות

נאמרה לקרות ולא לכתוב. משמע דסבר דמותר לקרותה ע"פ וקשה דהיכי פליג על סתם משנה דלקמן דפ"ב (דף יז.) (ב) דתני קראה על פה לא יצא ורב נמי הוא דאמר לקמן (דף יט.) שצריך לכותבה ולתופרה בגידין ור' יוחנן נמי [אמר] (שם:) דאם קראה (ג) בין הכתובים לא יצא לכך נר' לפרש דהא דקאמר לא ניתנה ליכתב ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנה ליכתב ולקרות ואכתי קשיא דהא אמרינן בפ' (ד) הממונה במסכת יומא (דף כט.) נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ופריך והא איכא חנוכה ומשני ניתן ליכתב קאמר ופריך הניחא למאן דאמר ניתן ליכתב אלא למאן דאמר לא ניתן ליכתב מאי איכא למימר (ה) ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דהא איכא חנוכה שניתנה לכתוב מדרבנן במגילת תענית ותירץ הר"ר אלחנן דכתיבה דמגילה מהניא טפי דהא צריכה גידין ושרטוט וכמה דברים דלא צריכי במגילת תענית:

לכולהו (ו) איכא פירכא בר מדשמואל. וקשה דלשמואל מי ליכא פירכא דהא רבא גופיה הוא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פח. ושם) (מכאן מודעא רבה לאורייתא) שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמא דאיצטריך קרא לדרשא אחרינא ויש לומר דלא חשיב האי פירכא דהא שפיר שמעינן מינה תרתי ולא דמי האי פירכא לשאר פירכות דאינך דסתר סברתם לגמרי*:

ורב נחמן אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם. דבריתא דקרא לא חזינן אלא היהודים שבאותו הדור:

דלא

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מו ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מז ד מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרצד סעיף א:

רבינו חננאל

השנית ש"מ דבאדר השני: קנאה את מעוררת עלינו כלומר כיון שתיכתב ותיקבע לדורות יהיו האומות שומעין הדבר הזה ומתקנאין ואומרים נשלם גמולכם. שלישים ולא רבעים פי' לא נתן להיכתב *) זכרון עמלק פעמים אמור בתורה ויבא עמלק. וקי"ל כר' אלעזר המודעי דאמר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. זכרון מה שכתוב בנביאים. בספר [מה] שכתוב במגילה: אסתר מטמא את הידים דברי רשב"י פי' כל כתבי הקדש מטמאין את הנגע בהן כדתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום [וכתב עברי] אין מטמאין את הידים (וכתב עברי) לעולם אין מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו אומרים צדוקים קובלים אנחנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים וכתבי המירם אינן מטמאין את הידים אמר להם ריב"ז וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין ועצמות יוחנן כה"ג טמאין. א"ל לפי חיבתן הן טומאתן שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרווד. אמר להן אף כתבי הקדש לפי חיבתן הן טומאתן כו' כלומר גזרו עליהן טומאה שלא יהיו מצויין לנגיעתן בכל עת ומפורש במס' שבת פ"א [ד' י"ד] ובספר מ"מ גזרו ביה [טומאה] דאמר רב משרשיא בתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דאתו לידי פסידא שהיו העכברים אוכלים הספרים גזרו ביה רבנן [טומאה] ואף אסתר מטמאה את הידים: ברוה"ק נאמרה שנא' קימו וקבלו היהודים (מכלל שיש בה קדושה) קימו למעלה מה שקבלו עליהם למטה וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר המן בלבו וכיוצא בו מי מודע מה היה בלבו אלא הקב"ה: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו. ב' מנות לאדם אחד דכתיב מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. ב' מנות לב' בני אדם. ר' יהודה נשיאה שלח לר' הושעיא ירך של עגל שלישי לבטן וקנקן יין

ראשי תיבות

ב"ה בית הלל | ב"ש בית שמאי | ה"ג הכי גרסינן | הר"ר הרב רבינו | לפר' לפרש | נר' נראה | ע"פ על פה | פ"ב פרק ב' | קמ"ל קא משמע לן | ר"מ רבי מאיר | ר"ע רבי עקיבא

מסורת הש"ס

סוכה ד: שבת נד:

ידים פ"ג מ"ה עדיות פ"ה מ"ג [ע"ש שינוי נוסחאות ועיין בתוי"ט]

מכות כג: [חגיגה י. וש"נ]

לקמן יג.

[שם: ושם אית' רבי יוחנן] יומא פה: חגיגה י. אסתר ט

הגהות הב"ח (א) גמ' אמר רבא היינו דאמרי אינשי : (ב) תוס' ד"ה נאמרה וכו' דפ"ב דתנן קראה וכו' : (ג) בא"ד דאם קראה במגילה הכתובה בין הכתובים וכו' : (ד) שם פרק א"ל הממונה : (ה) שם מאי איכא למימר מוקים לה כרבי בנימין בר יפת ואין לומר : (ו) ד"ה לכולהו נ"ב עיין פ"ק דחגיגה בתוס' ד"ה דלמא כר' יהודה בדף י' ע"א :

*) נראה דחסר כאן וצ"ל זכרון עמלק פעם רביעי כי פעמים אמור בתורה ויבא עמלק וזכור את וגו' ופעם שלישי בנביאים זכרתי את אשר וגו' וקיי"ל וכו'.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

נ ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף א:

נא ד ה ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ד סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א:

נב ז מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תריא סעיף ב:

נג ח מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג לאוין קנט:

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. [בירושלמי] ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים:

אין בין יו"ט לשבת. צריך לומר דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה ליום טוב אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר חלוקים יש ביניהן שזה בסקילה וזה בלאו:

כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט. משמע מדלא פליגי אלא במכשירין מכלל דגוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר בפרק המצניע (שבת דף צה. ושם) החולב והמגבן והמחבץ והרודה חלות דבש בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את הארבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה דלוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון ההוא דהמצניע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין דלא מתקלקל כשנעשו מאתמול בהא ודאי יש לחלק [בין] היכא דאפשר ללא אפשר:

חייבי כריתות בכלל היו. פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כן הוי ליה למימר אחותו בכלל היתה כלומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת בה ויש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל המלקיות דבכל אחת ואחת יש לאו ולמה יצאת כרת באחותו בלא לאו שהרי הכרת לא איצטריך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ודאי יצתה לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דבר שהיה בכלל:

אלא

קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו (א) [א] ומתנות לאביונים רבה שדר ליה למרי בר מר בידי אביי מלא *טסקא דקשבא ומלי כסא קמחא דאבשונא אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכס צעא אבתרה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין ענייא ולא ידע אי נמי *רווחא לבסימא שכיח אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין ᵃמחלפי סעודתייהו להדדי אמר רבא ᵇמיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחייה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה *לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא אמר רבא ᵍסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה (*דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן (ג) דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה *(אמר רבא הכי) [אמר ליה אין] (ה) תנא ס"א מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה: **מתני'** ᵈ ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש *מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא ולא מכשיריו שמות יב ור' יהודה (*אמר) לכם ᵉלכם ד) לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם *ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא כתיב הוא וכתיב לכם ᶠכאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** ᶻ*אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה *את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין *ᵗתנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל *אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת ואם איתא אידי ואידי בידי אדם היא אמר רב *נחמן הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא *רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהיכרת:

מתני'

א) [ברכות כח. וש"נ] ב) [ביצה לו:] ג) שבת ס: קכד. קלז: ביצה כח. לו: [תוספתא פ"א] ד) [ביצה כח: וש"נ]

ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות. דהא תרי מנות איכא: הדר שלח ליה איהו לא גרסינן ליה הכא: טסקא דקשבא. שק מלא תמרים: דאבשונא. שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם: א"ל אביי. לרבה: השתא אמר מרי. עכשיו תורה אור יאמר מרי עליך: אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית. הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויין לכל: חוליא. מתיקא: כי נפקי מבי מר. כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית (ג) אבא מרי בר מר הייתי שבע: צעי. קערות של מיני מאכל: דאיכסייא לצעא בתראי. הייתי חפץ לכוס הקערה אחריו כל אכילה שלא כדרכה נקראת כוסס: רווחא לבסימא שכיח. ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים: מחלפי סעודתייהו. זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו: לאבסומי. להשתכר ביין: ואיבסום. נשתכרו: נגה ולא אתו רבנן. איחר היום ולא באו התלמידים לבית המדרש: **מתני'** אין בין יום טוב לשבת. להיות מותר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה וכרת וזה בלאו גרידא: **גמ'** זה וזה שוין. אסורין ביום טוב כשבת: שאפשר. כגון סכין שנפגם מערב יום טוב: שאי אפשר. כגון סכין שנפגמה ביום טוב: **מתני'** בידי אדם. יש בה מיתת ב"ד: **גמ'** אף יום הכפורים מתחייב בנפשו. דאיסור כרת כמיתת בית דין דמי: ופטורים מלשלם. אם הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים שאין תשלומין אצל חיוב מיתה שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש: כל חייבי כריתות שלקו. שהתרו בהן עדים על לאו שעמו כרת ולקו בבית דין: נפטרו מידי כריתתן. שוב אין בית דין של מעלה נפרעין: תנינא. דחלוקין: ואם איתא. דנפטרו אידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו ובית דין פוטרין אותו מכרת: אמר רב נחמן. לעולם אימא לך חלוקין עליו חביריו והא דקתני דאין זדונו בידי אדם: הא מני ר' יצחק היא. דאמר במסכת מכות דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו למלקות ויליף טעמיה מהאי קרא: כל חייבי כריתות. של עריות היו בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עריות (ויקרא יח): למה יצאת כרת באחותו. דכתיב בקדושים תהיו ואיש כי יקח את אחותו וגו': לדונה בכרת ולא במלקות. אם התרו בהן ואף על גב דבדה נמי נשנית באותה פרשה לדבר שנתחדש בה נשנית להערה: אפילו תימא רבנן היא. דאמרי מלקות אגל כרת ואפילו *הכא ליכא למילף מינה שחלוקין על רבי חנניה והכי קאמר מתניתין שבת עיקר חומר זדונו בידי אדם וזה עיקר חומר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר:

מתני'

[עי' תוספות ע"ז יד: ד"ה תלנ פירוש של מלה תמרים]

[עירובין סה:]

[פסחים ג:]

[בשאלתות לפורים איתא דאמימר]

[בשאלתות איתא לא שמיע לי תנא מינה וכו']

[ביצה כח: ע"ש]

[נ"ל אמר קרא]

[עי' תוספות מנחות לג. ד"ה תפילין]

שבועות לג. פסחים כט. לג. כתובות ל. [תוס' פ"א ותוס' ב"ק פ"ז]

[מכות ג. ע"ש]

[במכות איתא ר"נ בר יצחק]

[מכות יג: כג: כריתות ב:]

[נ"ל הכי]

מסורת הש"ס

רבינו חנאל

שלח ליה קימת בנו רבינו *) ומתנות לאביונים כלומר נתנת אביונים נתת לי מנה אחת והיא הידך חזר שלח לו עגל ת' קנקני יין כו'. בסימא פי' שיכור: **אמר** רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב. שיתין צעי פי' קעדות במיני מטעמים: **מתני'** אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד פי' בשבת אסור ביום טוב מותר. שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל וכגון תקון סכין לשחוט בה וכיוצא בהן זה וזה שוין. כשם שאסור בשבת כך אסור ביו"ט: **גמ'** מתניתין דלא כר' יהודה. דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שנא' אך אשר יאכל לכל נפש כו' והאי דכתיב לכם. לכם ולא לכלבים לכם ולא לעובדי כוכבים ר' יהודה מתיר אף במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מעיו"ט שנא' לכם לכל צרכיכם. ונרסי' בפרק משילין פירות דאוקמה רב פפא להא דתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ב"ש היא: ירושלמי אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש והא איכא חייבין סקילה וכרת בשבת ואין סקילה ולא כרת ביו"ט. מכות ביום טוב ואין מכות בשבת. ואין תימא באוכל נפש מתני' היא. והא תנינן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת. **) א"ר יוסי והוא שמל להדליק נר של בטלה ביו"ט אמר משמיה דר' יוחנן לא תתיר ולא תאסור: [מתני'] אין בין יוה"כ לשבת אלא ששבת זדונו סקילה בידי אדם. ויוה"כ המחללו בזדון חייב כרת בידי שמים: [גמ'] הא לענין תשלומין זה וזה שוין שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מיניה. מני מתני' רבי נחוניא בן הקנה שפוטר מן התשלומין בזה ובזה. דתניא ר' (יהודה) [נחוניא] בן הקנה היה עושה את יוה"כ כשבת לתשלומין כו'. תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן. דברי רבי חנניא בן גמליאל. א"ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על רבי חנניא בן גמליאל ואומרים אע"פ שלקו לא נפטרו אמרי בי רב תנינא שחולקין עליו חבריו דתנן אין בין שבת ליוה"כ אלא ששבת זדונו בידי אדם ויוה"כ זדונו בכרת ואם המלקות פוטרתו נמצא גם זה זדונו בידי אדם. ואוקמה רב נחמן בר יצחק כרבי יצחק דתני ונכרתו הנפשות וגו' גם אחותו בכלל כל חייבי כריתות היא ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות:

מתני'

ראשי תיבות

א"כ אם כן

א"ל אמר ליה

אע"ג אף על גב

ה"פ הכי פירושו

ואפי' ואפילו

יו"ט יום טוב

יוה"כ יום הכפורים

מ"ט מאי טעמא

מ"מ מכל מקום

פי' פירש

פ"ה פירש הקונטרס

ת"ק תנא קמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלוח מנות איש לרעהו רבה שדר כצ"ל ותיבות ומתנות לאביונים נמחק: (ב) שם מ"ט לא אתו רבנן א"ל דלמא: (ג) רש"י ד"ה כי נפקי וכו' לבית מרי כצ"ל ותיבת אבא נמחק: (ד) תוספות ד"ה כאן וכו' מדלא מפליג אלא במכשירין: (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות ומינה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומתנות לאביונים) תא"מ (וכ"מ מרש"י דל"ג לה):

*) ג' רבינו כאן היה כמו דאיתא בירושלמי בפירקין בסוף הלכה ד' ובשאלתות פ' ויקהל וכן הי' גירסת בעל מנורת המאור כאן בגמ' בנר ג' כלל ד' ח"ג פ"ג. **) חסר כאן וכ"ה הלשון בירושלמי עוד מן הדא שוחקין עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת א"ר יוסי והוא שמל וכו'.

מתני' *אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש: גמ' הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש זה וזה שוין: דריסת הרגל: הא לא קפדי אינשי אמר רבא הא מני רבי אליעזר דאמר *ויתור אסור במודר הנאה: מתני' אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן: גמ' הא לענין בל תאחר זה וזה שוין תנן התם *אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדרים לנדבות נדרים מתו או נגנבו או אבדו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן מנהני מילי דתנו רבנן *°ונרצה לו לכפר עליו ר' שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו מאי משמע א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי: מתני' אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן: גמ' הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין מנהני מילי דתנו רבנן רבי סימאי אומר *מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ואימר שתים לטומאה ולא לקרבן שלש לקרבן ולא לטומאה אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואימר שתים לקרבן ולא לטומאה שלש אף לטומאה לא ס"ד דתניא °וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבין מביאין קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שלש מביא שתים אינו מביא או אינו אלא ראה ב' מביא ראה שלש אינו מביא אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואיצטריך דרבי סימאי ואיצטריך מזובו דאי מדרבי סימאי הוה אמינא כי קושיין קמשמע לן מזובו ואי מזובו לא ידענא כמה ראיות קמשמע לן דרבי סימאי והשתא דאמרת מזובו לדרשא °וכי יטהר הזב מזובו מאי דרשת ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא וכי יטהר הזב לכשיפסוק מזובו [מזובו] ולא *מזובו ונגעו מזובו וספר ילימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה והלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה

שומרת

רש"י

מתני' אין בין המודר הנאה. מודר הנאה חמור ממודר מאכל: אלא דריסת הרגל. שהמודר הנאה אסור ליכנס לביתו והמודר מאכל מותר: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאיל למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן תנן בהדיא* דאסור דכל הנאה שאם לא הנהו זה היה מחסר בה פרוטה הנאת מאכל היא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: גמ' הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש. אסור אף במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירים: הא לא קפדי אינשי. ואמאי אסור במודר הנאה: ויתור. דבר שהיה מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו: מתני' נדר ונדבה. מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קבלה עליו: גמ' הא לענין בל תאחר. ואף על גב דנדבה בקרא דבל תאחר לא כתיבא הא מרבינן ליה במסכת ראש השנה מגזרה שוה: את שעליו חייב באחריותו. הכי דרש ליה לקרא ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן הויא נרצה אבל מקמי כפרה לא נרצה ובאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא: מאי משמע. דעליו קבלת אחריות עליו: מתני' שתי ראיות. ביום אחד או בשני ימים רצופים וכן שלש ביום אחד או בשלשה ימים רצופין או שתים ביום אחד ואחת למחר: גמ' משכב ומושב. שכב או ישב על גבי עשרה בגדים זה על זה כולן אבות הטומאה ואפילו לא נגע בהן ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו [אלא] ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין: וספירת שבעה. משיפסוק צריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול ואם ראה זוב באחד מהן סתר כל המנויין: מנא הני מילי. דשוין לטומאה ואין שוין לקרבן: מנה הכתוב שתים. ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא טו) הרי שתי זיבות מנויות כאן וקראו טמא: שלש וקראו טמא. דכתיב וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו (שם) הרי לך שלש וקראו טמא טומאתו היא: הא כיצד. אם משתים טמא למה פרט לך הכתוב שלש: שתים לטומאה. לכל חומר טומאת זב: ולא לטומאה. חמורה אלא כבעל קרי בעלמא: ראה שתים. והרי כבר ירד לכל חומר טומאה ומי הוציאו: מזובו. משמע מקצת זובו: לא ידענא כמה ראיות. האי מקצת דמשמע מהאי קרא לא ידעינן מאי היא או שלש וארבע או שתים ושלש: לכשיפסוק מזובו. אין צריך ליטבול קודם ספירה אלא משיפסוק ימנה הכי גרסינן בתורת כהנים מזובו ולא מזובו ומנגעו שאם היה זב ומצורע ופסק מזובו ולא נתרפא עדיין מנגעו וספר אין אומרים לו אין ספירה זו נקיות עד שיטהר אף מנגעו אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זוב ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד טבילה ראשונה של מצורע והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדין זב ואף על פי שצריך לספירת שבעה לצרעתו לענין אכילת קדשים וטבילה שניה כדכתיב במצורע (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ואחר יבא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' ורחץ [את] בשרו במים וגו' אהני טבילה קמייתא לטהרו מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט: מזובו וספר. להכי סמך ספירה אצל זובו ללמדך שאף בשביל מקצת זב טעון ספירה: לימד על זב בעל שתי ראיות: לא יהא טעון ספירת שבעה. בתמיה אחר שאמרת שתים כו' וה"ג הלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לכל חומר טומאת זב מהיכן יתמעט מספירה:

תוספות

אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. דמודר הנאה אסור בהן ומודר מאכל מותר במקום שאין משכירין אבל במקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראויה לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושין בהן אוכל נפש אסור אפילו בפחות משוה פרוטה כיון דהוי אוכל נפש:

דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי. קשה דהא בחזקת הבתים (ב"ב דף נז:) קאמר בגמרא אלו דברים שאין להם חזקה ואלו דברים שיש להם חזקה וכו' מעמיד בהמה בחצר אין להם חזקה ומוקי לה התם בשותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ופריך והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר ומשני לה התם מיהו שמעינן לה מינה דלדריסת הרגל קפדי ולא קשה *מההיא דהתם פרק בתרא דנדרים (דף לט:) דמשני התם דלעולם לא קפדי ומני ר' אליעזר היא דלמא התם מיירי בשותפין אבל שאר אינשי ודאי לא קפדי אבל הכא קשיא דמיירי בסתם בני אדם ואפי' הכי קאמר דלא קפדי ותירץ ר"ת דהכא מיירי בבקעה דלא קפדי בה שום אדם וסברא הוא לומר כן (א) דומיא (*דרישא) דכלים שאין עושין בהן אוכל נפש דמיירי שאין משכירין כיוצא בהן דמוקמינן לה בנדרים (דף לג:) כרבי אליעזר*:

אין בין נדר לנדבה. קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים גבי מעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין וכיון דאמר הרי עלי הוי (ב) נדר *וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאיירי בקרבן שהופרש כבר ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן אבל בקרבן שלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חילוקים אי נמי דתנא ושייר וקדי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דווקא כדאמר במרובה (ב"ק דף סב: וסם) מ"מ לא קשיא דבמסכת תענית (דף יג: וסם) אשכחן אין בין דשייר דקאמר אין בין שלש אמצעיות וכו' תימא תנא ושייר והא אין בין קתני ופריך ותסברא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא מכל מקום משמע דאי הוי משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין*:

יש ספרים דגרסי ומה מצורע שאין מטמא משכב ומושב. ובתורת כהנים תני שמטמא משכב ומושב ותירץ רש"י בפסחים (דף סז: ד"ה זב) דהיינו לטמא אוכלין ומשקין אבל לא לטמא אדם וכלים *כגון זב:

עד

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פי"ו מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכא סעיף א:

נה ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ה סמג עשין קפה:

נו ג מיי' שם הלכה ד:

נז ד ה מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו ופ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ז ח סמג עשין רכח:

גי' רש"א מההיא דהתם מפרק כו' ע"ש

[נ"ל דסיפא]

[ועי' תוספות ב"ק נא: ד"ה זה ותוספות ב"ב נז: ד"ה רבינא]

[ועי' תוספות חגיגה ח. ד"ה אמאי ותוספות ב"ק סב: ד"ה מי קתני]

[ובב"ק ובתענית כתבו תוספות תירוץ אחר ועי' תוס' שבת סו: ד"ה אין]

ס"א כמו

מסורת הש"ס

(נדרים לג.)

שם לג:

ב"ב נז:

נדרים לג: מח:

ר"ה ו. קינין פ"א מ"א [חולין קלט. ערכין כא.]

[זבחים ז:]

[נדה לז. ושם איתא ולא מנגעו אבל בת"כ איתא ולא מזובו ונגעו ועיין בקרבן אהרן]

תורה אור: ויקרא א; שם טו; שם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דריסת וכו' וסברא הוא לומר כן. נ"ב צריך לומר לפי זה דה"מ למיפרך אכלים שאין עושין בהם אוכל הא לא קפדי וכ"כ התוס' בפרק חזקת הבתים: (ב) ד"ה אין בין וכו' דכיון דאמר הרי עלי הוי חובה וי"ל:

ראשי תיבות

א"ר אמר רבי

אפי' אפילו

ב"ב בבא בתרא

ה"ג הכי גרסינן

י"ל יש לומר

מ"מ מכל מקום

ר"ת רבינו תם

רבינו חננאל

[מתני'] אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון בגדים וכיוצא בהן דלמודר הנאה אסור. ואוקימנא לר' אליעזר דתני אפילו ויתור אסור במודר הנאה. פי' אפילו דברים שהדרך בנ"א לוותר עליהן כגון דריסת הרגלים (וכלים שאין עושין) בחצרם שאם יכנס אדם ויהלך בה אין מקפידין עליו וכיוצא בזה אפי' כגון זה אסור. אבל למודר ממנו מאכל דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון קערה ותמחוי וכן כיוצא בהן מותר הא כלים שעושין בהן אוכל נפש כגון נפה וכברה ריחים ותנור וכיוצא בהן זה וזה שוין שנידם אסורין: מתני' אין בין נדרים לנדבות כו'. הא לבל תאחר כדכתיב כי תדור נדר לה' וגו' זה וזה שוין כלומר אם יאחר בין הנדר ובין הנדבה עובר משום בל תאחר: תנן התם איזהו נדר האומר עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו נדבה ומה בינידם נדרים מתו או נגנבו חייבן באחריותן שנאמר ונרצה לו לכפר עליו דייקינן מעליו את שעליו. כלומר אם אמר עלי חייב באחריותו דכיון דאמר עלי כמאן דרמי אכתפיה דמי שחייב למוסרו למי שחייב לו אבל הנדבה אין חייב באחריותה: מתני' אין בין זב הרואה ב' ראיות לרואה ג' וכו'. הא לענין משכב ומושב וספירת ז' טהורין זה וזה שוין דתניא או החתים בשרו מזובו דייקינן מדכתיב מזובו שמעינן מינה אף מקצת זובו מטמא משכב ומושב להביא את שראה ב' ראיות שיטמא משכב ומושב כל המעון משכב ומושב טעון ספירת ז'. כדתניא מזובו וספר מקצת זובו עד מנין טען ספירת ז' להביא את שראה ב' ראיות שטעון ספירת ז'. מתני' מני ר' סימאי היא. דתני ר' סימאי מנה הכתוב שתים וקרא טמא שלש וקרא טמא. הא כיצד ב' לטומאה ג' אף לקרבן פי' מנה הכתוב ב' פעמים זבות זוב חובו וקרא טמא. שנאמר איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא. עוד חזר הכתוב אחר ומנה שלש בזובו אחת וזבו שתים מזובו הרי ג' שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו ותנ' אומר אם בשתים טמא בשלש לא כ"ש למה כתב עוד שלש ללמד כי בב' ראיות טמא הוא ופטור מן הקרבן בג' ראיות חייב אף בקרבן. ואקשינן ואימא שתים לקרבן ולא לטומאה. כלומר בב' ראיות חייב קרבן אע"פ שאינו טמא ראה שלישית חייב בטומאה ובקרבן. ופרקינן לא דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו. מקצת זבים מביאין קרבן ומקצת אין מביאין קרבן. וא"ת כי בעל ב' ראיות מביא קרבן. אין לך זב שאינו מביא קרבן שאינו רואה אלא ג'. אלא שכבר הקדים וראה ב' וכבר נתחייב בב'. ומכאן ולהבא אפילו ראה כמה אין חייב אלא קרבן אחד כו' ואיצטריך לדרבי סימאי לכבד כי בשתי ראיות נקרא טמא. ואיצטריך מזובו לדחות הקושיא שהקשו על רבי סימאי דאי לאו מזובו הוה אמינא שתים לקרבן ולטומאה כו'. ופשוטה היא:

אמר

שומרת יום כנגד יום תוכיח *שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה ואף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה תלמוד לומר מזובו וספר מקצת זובו וספר לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה

אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא האי מזובו דמרבי ביה זב בעל שתי ראיות ומאי שנא האי מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות אמר ליה אי סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאתא לישתוק קרא מיניה וכי תימא אתיא מדינא שומרת יום כנגד יום תוכיח וכי תימא האי מיבעי ליה מזובו ולא (א) מנגעו א"כ ליכתוב קרא וכי יטהר הזב ולישתוק מזובו למה לי לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה: **מתני'** ‎*אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים: **גמ'** הא לענין שילוח [וטומאה] זה וזה שוין מנהני מילי דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא וטהרו הכהן מספחת היא (ויקרא יג) וכבס בגדיו וטהר טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא א"ל רבא אלא מעתה גבי זב דכתיב וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא טהור (שם טו) השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע ה"נ טהור [*השתא מלטמא בביאה למפרע] אלא אמר רבא מהכא והצרוע (שם יג) אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים אמר ליה אביי אלא מעתה כל ימי אשר הנגע בו יטמא (שם) מי שצרעתו תלויה בגופו הוא דטעון שילוח ושאין צרעתו תלויה בגופו אין טעון שילוח וכי תימא הכי נמי והא קתני אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה הא לענין שילוח ולטמויי בביאה זה וזה שוין א"ל ימי כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (ב) אי הכי תגלחת וצפרים מ"ט לא דקתני אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים אמר אביי אמר קרא ויצא הכהן אל מחוץ למחנה *והנה נרפא נגע הצרעת (שם יד) מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים:

מתני' [א] *אין בין ספרים לתפלין ומזוזות *אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **גמ'** הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין: וספרים נכתבין בכל לשון וכו': ורמינהו *מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו אמר רבא לא קשיא כאן

רש"א

רש"י

שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד או שנים בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה מונה יום אחד וטובלת בו ביום תוכיח: שמטמאה משכב ומושב. במעתא בתרייתא דמסכת נדה (דף עב:) מרבינן לה: מאי שנא האי מזובו. מזובו וספר (לה) [לו] דרשת ליה (ג) דמקצת זוב ולאשמועינן דמקצת זבין טעונין ספירת שבעה ודהא עניינא משמעינן מיניה זב בעל שתי ראיות לספירה ומאי שנא האי מזובו דלעיל דכתיב לגבי קרבן ולא דרשת ליה מקצת זוב לאתויי זב בעל שתי ראיות לקרבן אלא מקצת זבין דרשת ליה ומוקמת ליה אבעל שלש ראיות וממעטת מיניה בעל שתי ראיות: לישתוק קרא מיניה. ומהיכא תיתי לן ספירה: וכי תימא אתיא מדינא. דלעיל כדאמרת אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה לא אתיא דהא אמרת שומרת יום כנגד יום תוכיח: אם כן ליכתוב קרא וכי יטהר הזב. ולא בעי מזובו ומדכתיב וכי יטהר הזב ולא כתיב וכי יטהר סתמא הוה דרשינן ליה וכי יטהר מן הזב מאי מזובו שמע מינה למדרש מקצת זבין טעון ספירה: **מתני'** פריעה ופרימה. בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע: מוחלט. לאחר שכלו ימי ההסגר ונראה בו סימני טומאה האמורין בו: **גמ'** שילוח. חוץ לחומת העיר: וטומאה. כל חומר טומאה האמורה במצורע: מנא הני מילי. דאין פריעה ופרימה במוסגר דלמא גלי לן רחמנא במוחלט והוא הדין למוסגר כדאמרת לענין טומאה: וטהרו הכהן מספחת היא. במצורע בא לכלל טהרה מתוך הסגירו ולא נחלט כתיב וסיפיה דקרא כתיב וכבס בגדיו וטהר מדלא כתב ויטהר ליבנא דמעיקרא הוא והכי קאמר וכבר קודם טבילה היה טהור ממקצת טומאה של חומר מצורע: גבי זב דכתיב. בסוף טהרתו וטהר מה טהור מעיקרא אמרת ביה: אלא. על כרחך טהור יהיה מכאן ולהבא מלטמא כלי חרס בהיסט ואע"ג שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר את הכל ומטמא למפרע משכב ומושב כדאמרינן בכילד צולין (פסחים דף פא.) וכל שכן אדם ואפילו הכי מהניא ליה טבילה מלטמא כלי חרס בהיסט בין טבילה לראיה והכי דריש לה בתורת כהנים ונראה בעיני דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתביניהו להאי קרא בתר קרא אשר יגע בו הזב דנפקא לן מיניה היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמטמא כלי חרס בהיסט אלא הוא: הכא נמי וטהר. דמצורע טהור השתא מלטמא בביאה (ד) מחומרי מצורע שמטמא אדם וכלים הנכנסין עמו לבית שאפילו חזרה המספחת ופשתה ונטמאת טהור כדכתיב ואם פשה תפשה המספחת בעור וגו' אהני ליה טבילה לטהר את הכלים הבאין עמו לבית לפי שמצורע מטמא בביאה דתניא בתורת כהנים זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית מה בית מטמא בביאה אף כולן מטמאין בביאה: אשר בו. משמע (ה) מי שצרעתו תלויה טומאתו בגופו שכל זמן שלא נתרפא ממנו טמא והיינו מוחלט דגבי טהרה דיליה כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: יצא. מוסגר שטומאתו תלויה בימי הסגר שאם לא ימצא ביום (ו) שביעה סימני טומאה עבר לכך או פסיון יטהרנו ואע"פ שנגעו עומד עליו: כל ימי אשר הנגע בו וגו'. שילוח כתיב בהאי קרא מחוץ למחנה מושבו: ימי כל ימי. מדהוה ליה למיכתב ימי וכתיב כל ימי: אין בין טהור מתוך הסגר. בימי רפואתו: לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים. דאף על גב דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני: והנה נרפא וגו'. וכתיב בתריה שתי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו: **מתני'** ספרים. תורה נביאים וכתובים: אשורית. לשון הקודש: אף בספרים לא התירו. להם לשון אחר חוץ מלשון הקודש: אלא יוונית. ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** לתופרן בגידין. כל ספריהן שוין בגליון והלכה למשה מסיני הוא בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין ובספר תורה נחלקו במסכת מכות (דף יא.) בספר תורה שתפרה בפשתן הכא אשמעינן מתניתין כמאן דפסל: מקרא שכתבו תרגום. ספר שכתוב בלשון הקודש הראוי לכתוב בו מקרא כתבו לשון ארמי: ותרגום. שהיה ראוי ליכתוב בו תרגום כגון יגר שהדותא (בראשית לא): כתבו מקרא. גלעד וכגון תרגום (ז) כתב של דניאל ועזרא: וכתב עברי. או שלא שינה את הלשון אבל שינה את הכתב שכתבו בכתב של עבר הנהר ובמסכת סנהדרין (דף כא:) קרי ליה כתבא ליבונאה: עד שיכתבנו אשורית. כתב אשורית הוא כתב שבגנו:

גופן

תוספות

עד שיכתוב אשורית ועל הספר ובדיו. לקמן מוקי לה במגילה וקשיא דהא אמרינן בפרק בני (דף יח.) גיפטית לגיפטים עילמית לעילמים יצא ומיירי ודאי שכתוב באותו לשון שקורא דאם לא כן הוי קורא על פה ולא יצא ואם כן קשיא אמאי לא מטמאה את הידים כיון שנתנה לקרות וליכתב בכל לשון שמכירין בה וי"ל לומר דכיון שאינה כשרה לקרות אלא למכירים בה דין הוא שלא תטמא את הידים אבל היכא דכתיבה אשורית (ח) כשרה אף לשאין מכירין ומשום הכי דין הוא שתטמא את הידים:

בלמה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה א ב:

נט ב מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל' י:

ס ג מיי' פ"ה מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ט:

סא ד מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הי"א:

סב ה ו מיי' פ"א מהל' תפלין הלכה יט:

סג ז מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ז:

מסורת הש"ס

תורה אור

סנהדרין קו: ערכין טו.

נ"ל וראה הכהן והנה כו'

[עי' תוספות שבת קטו: ד"ה תפלין וכו' מה שהניחו בקושי']

לקמן יח. ידים פ"ד מ"ה ע"ש

ראשי תיבות

אע"פ — אף על פי
א"כ — אם כן
א"ל — אמר ליה
אע"ג — אף על גב
ה"נ — הכי נמי
א"ל — אמר ליה
מ"ט — מאי טעמא
רשב"ג — רבן שמעון בן גמליאל
אע"ג — אף על גב

רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא לאביי מ"ש האי מזובו דממעט ליה לזב בעל ב' ראיות מקרבן כדאמרן והאי מזובו מרבי ליה לזב בעל ב' ראיות לספירת ז' א"ל אביי אי לאו לרבויי אתא לשתוק קרא מיניה ולא יכתוב מזובו כלל. וכי תימא הוה אתי מן הדין כדאמרינן והלא דין הוא כו' פרכינן עלה שומרת יום כנגד יום תוכיח ונדחה הדין וא"ת האי מזובו לגופו בא. ללמד מזובו ולא מנגעו א"כ היה לו לכתוב וכי יטהר הזב וספר לו מזובו למה לי אלא לא בא מופנה אלא לרבות זב בעל ב' ראיות שטעון ספירת ז'. תנא בתוספתא אין בין זב לזבה אלא [שהזב] טעון מים חיים והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים אין בין זבה לנדה אלא *) קרבן אין בין נדה ליולדת אלא הבאת קרבן אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת ז': [מתני'] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה **) ותגלחת וצפורן. פי' מצורע הנטהר מתוך הסגר כגון שנראתה בהרת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושניה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע וטהר ונקרא מצורע מוסגר אין עליו אלא טבילה והערב שמש אבל אם פשתה וטמאו הכהן נעשה מצורע צמות והוא הנקרא מצורע מוחלט כדמתרגמינן לצמיתות לחלוטין ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע. וזו היא פריעה ופרימה פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גלוח כל שערו פי' פרימה קריעת הבגדים ושלוח צפור ושחיטת האחרת הא לענין שלוח מן המחנה כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע זה וזה שוין וכן לטמויי בביאה כדתנן בנגעים פרק ז' הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכולם וזה וזה מטמאין בביאה ותנן נמי בפרק י"ג (מ"ב) מצורע שנכנס לבית הכלים שיש שם טמאין [אפי'] עד הקורות: מנא לן ופשיט לה רבה מהכא. והצרוע אשר בו הנגע דייקינן קרא דכתיב בו. מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פריעה ופרימה יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים כלומר במלאות ז' ימים ולא פשה הנגע נטהר. אי הכי לענין שלוח נמי דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו'. נדוק נמי בו דכתיב בהאי קרא. ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שלוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. וא"ת אין הכי נמי והא דייקינן ממתני' דקתני אין בין מצורע מוסגר כו'. הא לענין שלוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו כדקאמרת השתא דכתיב כל לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח אי הכי דהאי כל לרבויי אתא אפי' תגלחת וצפרין נבעי'. ופרקינן כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגו'. הצרוע שצרעתו בגופו ונתרפא טעון צפרים ותגלחת יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: [מתני'] אין [בין] ספרים לתפלין ומזוזות אלא שהספרים כו'. דייקינן מינה הא לתופרן בגידין ולטמויי את הידים בכתבי הקדש אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון מטמאין את הידים. והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית

*) כ"ה גם בתוספתא דמכילתין אבל נראה דל"ל ספירת ז' וקרבן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו' אלא ספירת ז' נמי צריך להגיה כזה וצ"ע. **) חסר כאן וצ"ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וכו'.

גליון הש"ס

מתני' אין בין מצורע. עי' מ"ק ז. תד"ה אמר רבי: עין משפט אות ד' מיי' פ"י. לא נזכר כלל ברמב"ם מזה ופשטות דברי רמב"ם מיירי דליכא טומאה כלל למפרע אף לא טומאה קלה. ועיין בספר ראשון לציון לבעל פרי תואר: רש"י ד"ה לתופרן בגידין וכו' בתפילין ומזוזות. עיין תשובת חות יאיר סימן קנב אות יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' האי מיבעי ליה מזובו ולא מזובו ומנגעו א"כ: (ב) שם כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (אי הכי תגלחת וצפרים וכו' ברפואות אלא בימים) תא"מ ונ"ב ס"א אין בין טהור מתוך הסגר וכו' מאי טעמא אמר אביי אמר קרא ויצא: (ג) רש"י ד"ה מאי שנא וכו' דרשת ליה למקצת וכו' לגבי קרבן דלא דרשת: (ד) ד"ה הכא נמי וכו' בביאה למפרע מחומרי: (ה) ד"ה אשר בו משמע בגופו הס"ד: ומה"ד מי שצרעתו תלויה בגופו טומאתו: (ו) ד"ה יצא מוסגר וכו' ביום שביעי סימני: (ז) ד"ה כתבו מקרא וכו' תרגום של דניאל כצ"ל ותיבת כתב נמחק: (ח) תוספות ד"ה עד וכו' דכתיבה אשורית דכשרה אף לשאין מכירין משום הכי:

הגהות מהר"ב רנשבורג [א] מתני' אין בין ספרים כו'. נ"ב עיין מנחות דף ל"ב ע"א תוס' ד"ה תפילין וכו' ודו"ק:

כאן *בגופן שלנו כאן בגופן שלהן אמר ליה אביי במאי אוקימתא להיא בגופן שלהן מאי איריא מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אפילו מקרא שכתבו מקרא ותרגום שכתבו תרגום נמי דהא קתני עד שיכתבנו אשורית על הספר בדיו אלא לא קשיא הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג הא איכא יונית אלא לא קשיא כאן בספרים כאן בתפלין ומזוזות תפלין ומזוזות מ"ט משום דכתיב בהו °והיו בהויתן יהו מאי תרגום שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא °יגר שהדותא אלא הכא מאי תרגום איכא אלא לא קשיא כאן במגילה כאן בספרים מגילה א] מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם מאי תרגום שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא °ונשמע פתגם המלך רב נחמן בר יצחק אמר °וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רב אשי אמר כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא דתניא תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ורבותינו התירו יונית והכתיב והיו אלא אימא ספרים נכתבים בכל לשון ורבותינו התירו יונית התירו מכלל דתנא קמא אסר אלא אימא רבותינו לא התירו שיכתבו אלא יונית ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך (א) דתניא *מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת *וכתבו לו °אלהים ברא בראשית °אעשה אדם בצלם ובדמות °ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי °זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם °הבה ארדה ואבלה שם שפתם °ותצחק שרה בקרוביה °כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס °ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם °ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים *ובשאר ארצות ארבע מאות שנה °וישלח את זאטוטי בני ישראל °ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו

לא

רש"י

גופן. כתיבה: כאן בגופן שלנו. מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא ששינה את הלשון וברייתא בגופן שלהן: הא. דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית: רבן שמעון בן גמליאל היא. דפליג אדרבנן במתניתין: אי רבן שמעון בן גמליאל. אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית: אלא לא קשיא. גרסינן: והיו הדברים האלה. כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע: בשאר ספרים. נביאים וכתובים: מכלל דתנא קמא. בתמיה והא תנא קמא שרי בכל לשון: רבותינו אמרו. רבן שמעון בן גמליאל: תלמי. מלך מצרים היה: אלהים ברא בראשית. את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וראשון ברא את השני: אעשה אדם. שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): ויכל ביום הששי. שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם. דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכן כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים: בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בלבו והיא אמרה בקרוביה: נושא בני אדם. דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: הרגו שור. שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד (ב) על הבהמות: ובשאר ארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה לא מהם ששים של יצחק ומאה ול' שחיה יעקב כשבא למצרים נשארו מאתים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: זאטוטי. לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: ואל זאטוטי בני ישראל. באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבום כשמם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל:

תוספות

בשלמא תורה איכא יגר שהדותא. וקשה אמאי מפסלא בהכי והלא אילו היה חסר כל אלו *השלש תיבות לא מפסיל בהכי כדאמרינן בגיטין (דף ס.) ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו משמע דווקא יריעה אחת אבל פסוק אחד לא ודחק הקונטרס לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל ויש לומר דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיהו: [עי' מהרש"א]

כאן במגילה כאן בשאר ספרים. וקשה דהך ברייתא כמאן מתוקמא לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן א"כ הוה ליה למיתני במתני' מגילה גבי תפילין ומזוזות שאין נכתבין אלא אשורית וכרבן שמעון בן גמליאל לא מתוקמא שהרי הוא מתיר אף יונית ואין לומר דהני מילי בשאר ספרים [מתיר רשב"ג יונית] אבל במגילה מודה שצריך אשורית זה אינו דהא בפרק שני (דף יח.) אמרי רב ושמואל דלעז יונית לכל כשר ומסיק דאינהו אמור כרשב"ג ומסיק נמי התם קא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי מלתייהו ועל כרחך צריך לומר שזה המתרץ אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי כוותיה דרב ושמואל דלקמן אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא התיר במגילה אלא אשורית ומשום דכתיב בהו ככתבם וכלשונם ורב ושמואל דלקמן סבירא להו [כשינויא] דרב אשי דבסמוך: ורב אשי אמר ההוא בשאר ספרים ב] ור' יהודה היא. וקשה דהא בפרק כל כתבי (שבת דף קטו: ושם) אמר רב אשי (ג) אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה צריך אשורית בספר ובדיו אלמא דבשאר ספרים לא צריך אשורית וספר ודיו ואם כן מנא ליה לרב אשי לומר דר' יהודה מחמיר ומצריך כולי האי והא לא אשכח התם שום תנא דפליג עליה וי"ל דההיא דכל כתבי (ג"ז שם) מיירי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא והכי קאמר בשאר ספרים יש להצילם אע"ג דנכתבין בכל לשון שהרי יש בהן כמה שמות קדושים אבל במגילה שאין בה שום אזכרה אין להצילה אלא אם כן כתובה כהלכתה והכא מיירי להכשיר לקרות בהן:

אלהים ברא בראשית. פ"ה שאם כתבו בראשית ברא היו אומרים בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וקשה שהרי בראשית אין שם כלל אלא בתחלה ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה וי"ל שהיוונים היו יודעים שהעולם יש להזכיר הבורא בתחילה ואם כן אלו כתבו בראשית קודם היה אומר דשתי רשויות הן והתיבה הראשונה הוי בורא אחד ואלהים הוי השני משום הכי הפכו לו: על נושא אדם. פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל: (*ואל) זאטוטי בני ישראל. [נ"ל וישלח את] וקשה אמאי לא כתבו לו וישלח את אצילי בני ישראל כדכתיב בסמוך והוי לשון גדולה ויש לומר לפי שלא רצו לשקר ולכך כתבו לו זאטוטי במקום נערי ובמקום אצילי דמשמע לשון גדולה כמו זוטו של ים (ב"מ דף כח:) ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרינן התם* [במדרש] האומר לצולה חרבי (ישעיה מד) זו בבל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיתו ושפלה מכל ארצות כדאמרינן נמי התם (שבת דף קיג:) הלכך נקרא שמה בבל שכל מתי מבול נגערו שם (זבחים דף קיג:):

אין

רבינו חננאל

עברית. ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו אשורית. על עור ובדיו ופריק רבה מתני' דקתני דכתבינן בכל לשון בגופן שלנו*). כלומר בצורות האותיות שלנו ובלשון אחר וזהו לשה"ק. לפיכך מטמאין את הידים. שהאותיות בכתב אשורי הן. ומתני' השנויה במסכת ידים בגופן של שאר לשונות שבאומות לפיכך אין מטמאין [את הידים]. והאי פלוגתא דרבה ואביי איפרקא וסוגיא דשמעתא בפלוגתא דרב אשי סלקא: (את הידים) ואקשינן אי הכי מאי איריא עברית שכתבו תרגום אפי' עברית שכתבו עברית בגופן של שאר לשונות לא. דקתני עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו ופרקינן לעולם ב' המשניות בגופן שלנו. ומשנה השנויה במס' ידים לרשב"ג היא דמצריך בכל הספרים אשורית ומשום איכא יוונית לרשב"ג שהוא מתיר למה שנה עד שיכתבנו אשורית בלבד. אלא לא קשיא מתניתין בספרים ומשנה השנויה בידים בתפילין ובמזוזות ודחינן ואוקמה למתני' דהתם רב אשי בשאר ספרים ואלו ס"ת. ור' יהודה היא דתניא ספרים נכתבים בכל לשון. ורבותינו [התירו] שיכתבו יוונית כו' אבל תפלין ומזוזות דברי הכל אשורית דכתי' בהו והיו בהוייתן יהו. ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יוונית לא התירו אלא בס"ת. משום מעשה דתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים בע"ב בתים אמר להם כתבו לי תורתכם. נתן הקב"ה עצה טובה בלבם והסכימו לדעת אחת. וכתבו לו אלהים ברא בראשית. אעשה אדם בצלם ובדמות כו'

*) עי' ערוך ערך גפן

ראשי תיבות

א"כ אם כן
א"ר אמר רבי
אע"ג אף על גב
י"ל יש לומר
מ"ט מאי טעמא
נ"ל נראה לומר
פי' פירש
פ"ה פירש הקונטרס
קב"ה קדוש ברוך הוא
רשב"ג רבן שמעון בן גמליאל

מסורת הש"ס

[גי' הערוך גיפן]
דברים ו | בראשית לא | אסתר א | שם | [מס' סופרים פ"א הלכה ח] | מכילתא פרשה בא | בראשית א | שם ה | שם יא | שם יח | שם מט | שמות ד | שם יב | שם כד | שם
[נ"ל ובשאר ארצות שלשי' שנה וד' מאות שנה כך הגי' בע"י וילקוט פ' בראשית וכן בירושלמי ועי' מ"ש וכן איתא במס' סופרים פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתלמי המלך מאי היא דתניא מעשה: (ב) רש"י ד"ה הרגו וכו' ולא הקפיד אלא על הבהמות: (ג) תוס' ד"ה ורב אשי וכו' אמר רב אשי כדתניא אין בין וכו' ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו:

גליון הש"ס

גמ' וכתבו לו. עי' יש"ש ב"ק פ"ד סי' מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. נ"ב נ"ל ככתבם ובמגלה וכו' כ"ל הפר"מ סימן מר"ל ובספר טורי אבן יעוש"ה: ב] תוס' ד"ה ורב אשי וכו' ור' יהודה היא. נ"ב עי' מנחות דף לה ע"ב תוס' ד"ה עשאה כו' ודו"ק: